

MODERNISME

Literatura Catalana IV

El modernisme

Literatura modernista

CEO / FOUNDER

La situació a Catalunya després de la restauració borbònica (període entre 1874 – final de la primera república i l'inici de la Segona república – 1931) no era la més idònia. El sistema polític està antiquat, és alienant i la cultura espanyola que cerca imposar-se a una altra cultura anomenada “jocfloralesca”. La societat manté una actitud tradicionalista i localista, lluny dels nous corrents europeus.

El modernisme sorgeix com a acte de revolta d'una nova voluntat, “un poble que ha de refer la seva educació artística, intel·lectual i moral, que ha de purificar el seu idioma i que ha de sensibilitzar el seu sistema nerviós” (Jaume Brossa).

Apareix com a un procés global de renovació de la cultura, en lloc d'un moviment només artístic o literari.

Compromís

- El compromís modernista es tradueix en un nou pla de vida col·lectiva, progressista, cosmopolita, “modern” i obert a totes les inquietuds de moda a Europa.
- Si es vol aconseguir el reconeixement dels altres pobles és necessari entrar per mèrits propis en el panorama cultural del moment.
- S’ha de deixar d’anar a remolc d’altres tendències: contra la cultura anterior, tradicionalista i localista s’ha d’aconseguir una cultura moderna i nacional.
- El camí ja comença amb la campanya de regulació ortogràfica de l’Avenç el 1890 i els seus nous col·laboradors (Maragall, Rusiñol, Brossa), amb una inquietud comuna de renovació i d’obertura de Catalunya a les estètiques europees actuals.
- Es propugna una modernització total i profunda de Catalunya que la tregui del seu retard en relació a Europa.
- S’introdueix l’obra d’Ibsen i Nietzsche, Materlinck...
- La tradició és important, però només allò que és essencial per a modernitzar Catalunya.
- L’autor cerca l’Art com a síntesi, sense normes, amb una importància cabdal de la creativitat personal, de l’individualisme, el genic reader que pot canviar les coses amb una obra socialment revulsiva.
- Crear una literatura nacional: Es precis descobrir les arrels de la identitat catalana a través del folclor, les cançons populars, llegendes i el paisatge.
- Compromís amb una llengua sistematitzada. fer una reforma gramatical. amb un estil espontani. però de

L'enfrontament amb la burgesia

- El modernisme és un moviment essencialment burgés amb moltes contradiccions:
  - La paraula moviment ja implica certes contradiccions: avanços i retrocessos, tensions, ruptures, èxits i fracassos.
  - La pròpia contradicció de la burgesia catalana (barcelonina), sense poder polític, escarransida, que perd posicions ràpidament davant els moviments anarquistes i obrers.
- Els intel·lectuals modernistes “professionals” eren burgesos i es van enfrontar a la seva pròpia classe social.
- En un primer moment, l'intel·lectual estava compromès amb la Renaixença i necessitava ajuda i èxit (popularitat), d'una altra banda, el burgés també necessitava que s'en parlés d'ell.
- El modernisme esdevé, així, un regulador de les relacions entre els artistes i la societat, entre dos móns distanciat en el temps, en els costums. Per als burgesos, l'art és una tempestat en un estany. És sinònim d'incompresió per voler deixar l'estany i llançar-se al mar.
- Es parla d'elements enfrontats: artista vs. Societat, civilització vs. Endarreriment, progrés vs. Rutina, novetat vs. Tradició, passió vs. Apatia, vida vs. Mort, individu vs. Massa.
- Fou, però, una rebel·lió moderada en els seus artistes, però no en els seus personatges que van portar més enllà aquest descontent.
- Tot això vestit d'un cert radicalisme, que no ho va ser tant, en una forma de vestir i de comportament diferenciadora, que va ser molt criticada pels noucentistes, acusant-los d'extravagants.
- Es trenca l'equilibri entre l'intel·lectual i el burgés, que l'artista aprofita per refugiar-se en l'art.

Cronologia

- La paraula modernista apareix per primer cop en un suplement de l'Avens de 1884. Ser modernista en literatura o art volia dir seguir els models realista i naturalista.
- Aquest mot no comença a fer-se utilitzar amplament fins el 1892, fins el 1900 aproximadament, i especialment amb la publicació de la Nacionalitat Catalana d'Enric Prat de la Riba l'any 1906.
- Sorpren que algunes de les millors obres modernistes siguin de principis del 1900, però és lògic si tenim en compte que els anys anteriors havien estat de treball teòric, amb una pràctica més tardana. Algunes obres d'aquesta època són "Els sots feréstecs" de Raimon Casellas, "Solitud" de Víctor Català, "L'auca del Senyor Esteve" de Rusiñol...
- Havia estat necessari elaborar uns models d'escriptura que fessin patents les diverses estètiques dedicades a la renovació ideològica. S'havia de crear la matèria prima.
- Podem parlar de dues etapes:
  - 1892 – 1900, una època més agressiva i creadora. Amb l'organització de les Festes modernistes que van servir com a instrument de llançament del modernisme.
  - 1900 – 1911, una època que podríem anomenar de consolidació i triomf. S'ha perdut l'agressivitat i el modernisme esdevé la literatura de la burgesia. La ideologia es dilueix en la literatura, apareixen moltes obres en prosa, poesia i teatre, però menys assaig. Es considera que el moviment finalitza amb la mort del pintor Isidre Novell i Joan Maragall (1911) i la realitat del noucentisme, molt centrat en els interessos político-culturals de la burgesia.

Regeneracionistes i esteticistes

El modernisme va tenir dues actituds clarament diferenciades davant el projecte inicial (modernitzar Catalunya).

- Regeneracionistes: S'oposen clarament a la restauració borbònica, ataquen frontalment l'estructura politico-econòmica de la burgesia i s'oposen al seu conservadorisme. Volen obrir una línia de progrés europeu, regenera i revitalitzar el país.
- Compaginen europeisme i nacionalisme. Quan Europa entri a Catalunya, Catalunya entrarà en Europa.
- La solució es troba en l'individu i propugnen l'exaltació de la voluntat. La seva empresa literària és social, compromentent-se amb la societat.
- Els regeneracionistes proposen la utilització de l'art i la cultura com a eines per canviar radicalment la societat. És a dir, no són només una forma d'evasió, sinó armes ideològiques al servei d'aquesta revolució.
- Els regeneracionistes proposen unes fórmules estètiques capaces d'expressar unes dimensions noves.
- HI havia regeneracionistes més anarquistes i radicals, però també de conservadors, com Maragall.
- El primer grup es caracteritzava per defensar "L'Art per l'Art" o també anomenats esteticistes, simbolistes o decadentistes.
- Veien una societat burgesa covarda, sense ideals, insensible i indiferent davant qualsevol manifestació artística que no tingui un punt d'utilitat. Tot per al cos i res per a l'esperit.
- Els artistes són vistos com a simbolistes i desequilibrats, bojós i decadents... Però diuen tenir el remei que guarirà la societat: l'Art, la Poesia. Cal ser valent i lluitar per un Art convertir en religió, de la qual els artistes són els sacerdots. Segons Rusiñol "el poble que no estima l'art no mereix viure".
- Aquesta reivindicació podria estar més aviat motivada pel poc consum d'art de la societat, més que per una voluntat real de canvi de la societat. Molts artistes són apolítics i desconfien de la capacitat de l'artista (aïllat al cim de la seva muntanya) de transformar la societat.
- Practiquen una literatura minoritària, antiviolença, amb una expressió del món simbòlica, no realista.
- El decadentisme influeix aguditzant el sentiment de tristesa i cercant la bellesa ideal.
- La musicalitat cobra un paper molt important enfront el més concret de la paraula.

La premsa modernista

- El període entre el final de la Renaixença i el modernisme és molt ric en publicacions literàries i plàstiques.
- Les revistes juguen un paper essencial en la difusió i la implantació del modernisme, amb un objectiu comú: difondre l'esperit de progrés.
- Trobem revistes amb moltes contradiccions (industrialització, positivisme filosòfic, politització creixent de la vida, anarquisme ideològic i pràctic, marxisme incipient, lluita de classes, apogeu del capitalisme, utopies...)

L'AVENS

LITERARI * ARTISTICH * CIENTIFICH

REVISTA MENSUAL IL·LUSTRADA

EMILI VILANOVA

L'Avens

Page 9

- L'avens, posteriorment amb la reforma ortogràfica anomenat "Avenç", continua la feina del desaparegut "Diari Català" (1881).
- A nivell literari suposa la introducció de noves formes artístiques europees d'avantguarda (naturalisme i realisme primer, simbolisme, decadentisme i parnassianisme més tard).
- Destaca pel seu interès per la llengua com a afirmació del nacionalisme. Publica nombrosos articles ortogràfics destinats a aconseguir una major coherència i eficàcia, degut a la polèmica sobre les noves regles ortogràfiques impulsades per Fabra, entre d'altres.
- Publica traduccions de Shakespeare, Zola, aconseguint que el català sigui també una llengua de cultura "normalitzada".
- Un punt a favor és la varietat de col·laboradors més progressistes (anarquistes i socialistes), modernistes-liberals o conservadors.

Catalonia

- Es va publicar de 1898 a 1900.
- Serveix com a punt de trobada d'esteticistes i regeneracionistes amb la defensa de les idees nacionalistes i més radicals i de les tendències més modernes en literatura.
- S'atribueix a l'artista el paper de guia i profeta de la comunitat.

Joventut

- Joventut era una revista catalanista, però proporcional entre el seu radicalisme i comprensió de les coses, segons Josep Pla.
- Va ser fundada el 1900 i desaparegué el 1906, davant les noves tendències que apareixien.
- Pel que fa a la llengua, la revista era partidària de la llibertat absoluta, amb una ortografia totalment anàrquica.
- La seva orientació catalanista la va orientar a una política d'esquerres, totalment contrària a la unitat peninsular i a la monarquia.

LITERATURA

ARTS

CIÈNCIES

Periòdic catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plaça del Teatre, 6, entresol.

NÚMERO CORRENT. . . . . 20 CÈNTIMS.

• ATRASSAT, AN FOLLETINS. . . . . 40 •

• SENSE FOLLETINS. . . . . 25 •

SUMARI:

Doa himnes: dos pobles, per Trinitat Monegal.—Nova comunió, per Mario Coll.—De casa a ca'l oncle, per Jacobus Sabartés.—Pintura y dibuix, per F. Pujalá y Vallés.—Notes bibliogràfiques, per Arnau Martiñoz y Serrià.—Prejuhi, per Jaume Palou.—Per les montanyes, per Francesch Sitjà y Pineda.—Teatres, per Emill Tintorer.—En Patulet versayre, per Rafel Vallés y Rodertch.—Noves.

FOLLETÍ:

SOLITUT, per Victor Catalá.—Plech 35.

L'HOMME CONTRA L'ESTAT, per Herbert Spencer.— Traducció catalana.—Retrat de l'autor.

DOS HIMNES: DOS POBLES

«Deu salvi al rey», diuen els anglesos; y ab aquestes paraules comencen a entonar seriosament llur himne nacional...

«La vida pel tsar...» es la frase corrent entre'l poble y el món oficial de la Santa Russia: y ab ella capsen un himne de l'Imperi eslau.

Ab les dues frases queden ben retratats abdos pobles. L'anglès, aymant del passat, admirador de les tradicions, y per altre costat, sentint créixer per ses venes l'amor a la

Però, poble lliure, enfront del quefe de l'Estat hi posa l'individu. La força dels reys anglesos neix de la voluntat y de l'adhesió dels individus que constitueixen el gran poble. Y els reys són respectats y estimats mentres respecten y estimen les llibertats y les vides de sos súbdits. En quant algun d'ells s'ha posat enfront del poble, l'ha tiranizat, ha trepitjat ses llibertats o ha menyspreuat sos drets, la immensa majoria del poble s'ha aixecat com un sol home, y ab forta sotragada l'ha llençat de son tron: la historia'ns recorda a Carles I y a Jacob II..

Ab les paraules qu'hem transcrit sembla talment que'l poble anglès vulgui dir: «Deu salvi al rey, mentres sia bo, sia un fidel complidor de la ley, respecti els drets y les llibertats dels anglesos y estimi al poble»... La frase es digna d'una raça d'homes lliures que integra un gran Estat.

«La vida pel tsar...» Paraules que sols poden ésser sugerides per la tirania, símbol d'esclavatge... Oh, esclau! Al dir tals paraules, poblador de la Santa Russia, no tens dret a discutir a l'autòcrata, ni de mirarlo tan sols. Ta vida es del teu Pare, del tsar. Ni respirar pots sense son permis... Es la quintaessència de la tirania. L'extracte de